יִרְאַת שָׁמַיִם (הרבינו יונה פרק קמא דברכות (ד. ד"ה כל)): ב [ב]קֹדֶם שֶׁיֵּלֵךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ * יוֹכֵל לֶאֱכֹל פַּת (ג) שַׁחֲרִית ב טור מִגְּמָרָא דְּסָכָּה (ט"ו) [כ"ו] (ע"א).
אִם הוּא רָגִיל בּוֹ, (יא) וְטוֹב שֶׁיַּרְגִּיל בּוֹ:

קנו סֵדֶר מַשָּׂא וּמַתָּן. וּבוֹ סָעִיף אֶחָד:

א [א]אַחַר כָּךְ (א) יֵלֵךְ (ה) [א] לַעֲסָקָיו, דְּכָל תּוֹרָה שֶׁאֵין עִמָּהּ מְלָאכָה * סוֹפָהּ בְּטֵלָה וְגוֹרֶרֶת עָוֹן, כִּי הָעֲנִי יַעֲבִירֶנּוּ עַל דַּעַת קוֹנוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם לֹא [ב]יַעֲשֶׂה מְלַאכְתּוֹ (ב) עִקָּר אֶלָּא (ג) [ב] עֲרַאי, וְתוֹרָתוֹ קֶבַע, וְזֶה וָזֶה יִתְקַיֵּם (ג) בְּיָדוֹ. [ג]וְיִשָּׂא וְיִתֵּן (ד) בֶּאֱמוּנָה. וְיִזָּהֵר מִלְּהַזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטָּלָה, שֶׁבְּכָל מָקוֹם [ד]שֶׁהַזְּכָרַת הַשֵּׁם

א טור מִמִּשְׁנָה ב' בְּפֶרֶק ב' דְּאָבוֹת.
ב בְּרכות לה (ע"ב).
ג שַׁבָּת לא (ע"א).
ד נְדָרִים ז (ע"ב).

בְּאֵר הֵיטֵב

גְּדוֹלִים שֶׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה אוֹ קְטַנִּים וּבִלְבַד שֶׁיִּהְא עֲשָׂרָה גְּדוֹלִים שֶׁיִּעָנוּ אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּה. עוֹלַת תָּמִיד (סק"א): ב (ג) שַׁחֲרִית. כְּתִיב הַבֹּ"ח (ס"ב) בְּשֵׁם מְרָדְכַי (האורוך), פֵּת שַׁחֲרִית אֵינָהּ אֶלָּא בְּתִבְואָה הָרְחוֹקָה מִן הַיְשׁוּב וְלֹא שָׁמְעָה קוֹל תַּרְנְגוֹל וְלֹא קוֹל מוֹשְׁכִים בָּאֲוִיוֹת, וְהָרְגִילִים בָּהּ צְרִיכִים לְאָכְלָהּ תְּדִיר בְּכָל יוֹם, וְעַל כֵּן נִמְנְעִים הַחֲכָמִים מִמֶּנָּה, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְטַ"ז (סק"א) וּמָגֵן אַבְרָהָם (סק"ב) כָּתְבוּ דְּמִי שְׁמַקֵּים הַדְּבָרִים כְּפִשְׁטָן שַׁפִּיר דָּמֵי. וְעַיֵּן בְּתִשׁוּבַת חֹכֶם צְבִי סִימָן ט"ו:

א (ה) לַעֲסָקָיו. כְּלֹל הַדָּבָר שֶׁיֵּלֵךְ אָדָם בְּדֶרֶךְ הַמְצוּעִי, לֹא יְקַמֵּץ יוֹתֵר מִדַּאי וְלֹא יְפַזֵּר יוֹתֵר מִדַּאי, רַק הַגֶּאֱוָה וְהַכַּעַס יִתְרַחֵק מִמֶּנָּה עַד קָצֶה הָאַחֲרוֹן. הָרַמְב"ם בְּהִלְכוֹת דֵּעוֹת (פ"א הל' ג-ה ופ"ב ה"ג): (ג) עֲרַאי. פֵּרוּשׁ שֶׁיַּעֲשֶׂה רַק כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ וְהֶעְקֵר לִלְמֹד תּוֹרָה. וּמִצְוַת עֲשֵׂה לְהִדָּבֵק בַּחֲכָמִים וּבְתַלְמִידִים כְּדֵי לִלְמֹד מַעֲשֵׂיהֶם.

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

שֶׁאָמַר כָּל הַשּׁוֹנֶה כו' מְעוּט הֲלָכוֹת שְׁנַיִם, וְכֵן כָּתַב בְּסִפְרוֹ הַמְּנַהֵיג, וְהֵבִיא הָרַשְׁבַּ"ש בְּתִשׁוּבָה סִימָן נ"ב וְהִסְכִּים עִמּוֹ, עַיֵּן שָׁם:

א [א] לַעֲסָקָיו. עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב. וְכָתַב בִּרְכֵּי יוֹסֵף (סק"א) בְּשֵׁם מַהֲרִ"י צֶמַח, הָרַב זַצַ"ל צַדִּיק לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא כְּשֶׁהָיָה הוֹלֵךְ בְּדַרְכּוֹ וְנוֹתְנִים לוֹ שָׁלוֹם, הָיָה מִסְתַּכֵּל שֶׁאִם הָיָה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְנָקִי הָיָה מֵשִׁיב עֲלֵיכֶם שָׁלוֹם וְאִם הָיָה מָקוֹם מָטֹנֵף הָיָה מֵשִׁיב בְּרָכָה טוֹבָה, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ: [ב] עֲרַאי. עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב (סק"ב). וְעַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ב) בְּמַה שֶׁכָּתַב בְּמִי שֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר דָּבָר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ עוֹבֵר בְּלָאו וְנִרְשָׁם פָּרָק קַמָּא דְּנְדָרִים, וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַב בְּמִי שֶׁהָיָה (בְּבָבָא) [רֹאשׁ] אֶפְרַיִם עַל טְרִפּוֹת בְּהַקְדָּמָה לְחֶלֶק ב' (ג ג) שֶׁמְּקוֹר הַדְּבָרִים מִמַּהֲחוּמָא פָּרָשַׁת בְּמִדְבַּר (פרשה כב), וְשׁוּב נִדְפַּס סֵפֶר נוֹדָע בִּיהוּדָה תִּנְיָנָא (או"ח סי' כ) וְכָתַב גַּם כֵּן כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי, עַיֵּן שָׁם, וְעַיֵּן בְּשׁוּ"ת בֵּית אֶפְרַיִם חֵלֶק אֹרַח חַיִּים סִימָן (ט"ו) [י"ח]. וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַב בְּשֵׁם הַיָּם שֶׁל שְׁלֹמה (ב"ק פ"ד סי' יא) שֶׁלֹּא יֹאמַר בַּתַּלְמוּד בֵּיצִים אֶלָּא בֵּיעִים,

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ אִם יֵשׁ צַד עֲבֵרָה בְּמַשָּׂא וּמַתָּן שֶׁלּוֹ גֶּזֶל וְאוֹנָאָה וְרִבִּית וְכַדּוֹמֶה וְיִפְרֹשׁ מִמֶּנָּה: ב (יא) וְטוֹב שֶׁיַּרְגִּיל בּוֹ. כְּדְאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא (ב"ק צב: וב"מ קז:) שְׁמוֹנִים וּשְׁלֹשָׁה מִינֵי חֲלָאִים תְּלוּיִים בְּמָרָה, וְכֻלָּם פַּת בְּמֶלַח וְקֵיתוֹן (ג) שֶׁל מַיִם שַׁחֲרִית מְבַטְּלָן. וּמִצְוָה לְהַנְהִיג עַצְמוֹ בְּמִדָּה טוֹבָה וְהַנְהָגָה טוֹבָה לִשְׁמֹר בְּרִיאוּתוֹ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בָּרִיא וְחָזָק לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְעַלֶּה [טור]:

א (א) יֵלֵךְ לַעֲסָקָיו. וְהַנְהָגַת (ה) הָאָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת הַכֹּל בְּדֶרֶךְ הַמְצוּעִי, לֹא יְקַמֵּץ יוֹתֵר מִדַּאי וְלֹא יְפַזֵּר יוֹתֵר מִדַּאי וְכֵן בְּכָל הַמִּדּוֹת. רַק הַגֶּאֱוָה וְהַכַּעַס יִתְרַחֵק מֵהֶם עַד קָצֶה הָאַחֲרוֹן וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הַתַּנָּא (אבות פ"ד מ"ד) מְאֹד מְאֹד הֱוֵי שְׁפַל רוּחַ וְכֵן בַּכַּעַס הִזְהִירוּ חַז"ל הַרְבֵּה עָלָיו: (ב) עִקָּר. אֶלָּא יַעֲשֶׂה (ג) רַק כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ, אַף בָּזֶה גּוֹפָא צָרִיךְ לְהִזָּהֵר מִפִּתּוּי הַיֵּצֶר שֶׁמְּפַתֶּהוּ שֶׁכָּל הַיּוֹם צָרִיךְ הִשְׁתַּדְּלוּת עַל הָרְוָחָה זוֹ. וְהָעִקָּר שֶׁיִּתְבּוֹנֵן בְּעַצְמוֹ (ג) מַה הוּא הֶכְרֵחַ הָאֱמִתִּי שֶׁאִי אֶפְשָׁר בִּלְעָדָיו, וְאָז יוּכַל לְהִתְקַיֵּם בְּיָדוֹ שֶׁיִּהְא מְלַאכְתּוֹ עֲרַאי וְתוֹרָתוֹ עִקָּר: (ג) בְּיָדוֹ. כִּי אֵין מַעֲצוֹר לַה' לְהוֹשִׁיעַ בְּרֹב אוֹ בִּמְעָט' (שמואל א יד ו) וְיִשְׁלַח לוֹ בְּרָכָה בְּמַעֲשֵׂה יָדָיו: (ד) בֶּאֱמוּנָה. הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִמְצָא בְּעִסְקוֹ שׁוּם גֶּזֶל וְתַרְמִית, וְגַם עַל זֶה שׁוֹאֲלִין לוֹ לָאָדָם בְּשָׁעַת הַדִּין כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַז"ל (שבת לא.). וְהִנֵּה יֵשׁ כַּמָּה מִצְוֹת תְּדִירִיוֹת [עַשְׂיָן וְלָאוִין] שֶׁמֻּטָּלוֹת עַל הָאָדָם לַעֲשׂוֹת וּלְהַזְהִיר בָּהֶן בְּכָל עֵת וְאֵינָן מוּכָאוֹת בְּהַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ, וְכַמָּה מֵהֶן הָעָתִיקָן הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"ב) מִדִּבְרֵי הָרַמְב"ם וּשְׁאָרֵי הָרִאשׁוֹנִים, וְכֵן כַּמָּה הַנְהָגוֹת טוֹבוֹת הַמְּזֻכָּרִים בְּדִבְרֵי חַז"ל, לָכֵן לֹא אָחְדַּל גַּם כֵּן מִלְּהַעְתִּיק מִקְצָת מֵהַדְּבָרִים פֹּה. כָּתַב הָרַמְב"ם (פֶּרֶק ו' מֵהִלְכוֹת דֵּעוֹת הֲלָכָה ב') מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִדָּבֵק בַּחֲכָמִים וְתַלְמִידֵיהֶם כְּדֵי לִלְמֹד מִמַּעֲשֵׂיהֶם, כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (דברים י כ) 'וּבוֹ תִדְבָּק', וְכִי אֶפְשָׁר לוֹ לָאָדָם לְהִתְדַּבֵּק בַּשְּׁכִינָה, אֶלָּא כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים (כתובות קיא:) בְּפֵרוּשׁ מִצְוָה זוֹ הִדַּבֵּק בַּחֲכָמִים וְתַלְמִידֵיהֶם, לְפִיכָךְ צָרִיךְ אָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל שֶׁיִּשָּׂא בַּת תַּלְמִיד חָכָם וְיִשֵּׂא בְּתוֹ לְתַלְמִיד חָכָם וְלֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת עִם תַּלְמִיד חָכָם וְלַעֲשׂוֹת פְּרַקְמַטְיָא לְתַלְמִיד חָכָם וּלְהִתְחַבֵּר לָהֶן בְּכָל מִינֵי חִבּוּר שֶׁנֶּאֱמַר (שם יא כב) 'וּלְדָבְקָה בּוֹ', עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְאָמְרוּ חַז"ל כָּל הַנֶּהֱנֶה מִסְּעוּדָה שֶׁתַּלְמִיד חָכָם שָׂרוּי בְּתוֹכָהּ כְּאִלּוּ נֶהֱנֶה מִזִּיו הַשְּׁכִינָה [בְּרָכוֹת ס"ד (ע"א)]. עוֹד כָּתַב בְּפֶרֶק ו' הֲלָכָה ג' מִצְוָה עַל כָּל אָדָם לֶאֱהֹב אֶת כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כְּגוּפוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט יח) 'וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ' לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְסַפֵּר בְּשִׁבְחוֹ, [וּבְפָנַי שׁוֹנְאָיו אָסוּר שֶׁלֹּא יְבַאֵר לְסַפֵּר בְּגִנּוּתוֹ שָׁם בְּפֶרֶק ז' מֵהִלְכוֹת דֵּעוֹת (ה"ד)], וְלֶחָסוֹ עַל מָמוֹנוֹ כַּאֲשֶׁר הוּא חָס עַל מָמוֹן עַצְמוֹ וְרוֹצֶה בְּכִבּוּד עַצְמוֹ, לְפִיכָךְ הַמִּתְכַּבֵּד בְּקִלּוֹן חֲבֵרוֹ אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְדָוְקָא רֵעֲךָ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת אֲבָל אָדָם רָשָׁע שֶׁרָאָה אוֹתוֹ שֶׁעָבַר עֲבֵרָה הַמְפֻרְסֶמֶת בְּיִשְׂרָאֵל וְלֹא קִבֵּל תּוֹכָחָה מִצְוָה לִשְׂנֹאתוֹ [עַרְבֵי פְּסָחִים קי"ג (ע"ב)]. אַהֲבַת הַגֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר [בִּזְמַן הַבַּיִת], שְׁנֵי מִצְוֹת עָשָׂה הֵן שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ גַּם מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ 'וַאֲהַבְתֶּם אֶת הַגֵּר' (דברים י יט). הַשּׁוֹנֵא אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּלִבּוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט יז) 'לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ', וְהַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ וְהַמְחָרְפוֹ אֵינוֹ עוֹבֵר בְּלָאו אֶלָּא הוּא

שַׁעַר הַצִּיּוּן

ב (ג) אִם אֵין לוֹ שְׁאָר מַשְׁקִין [כֵּן מוּכָח מַרַשׁ"י (ב"מ קו: ד"ה וקיתון)]:
א (ה) רַמְב"ם בְּהִלְכוֹת דֵּעוֹת (פ"א הל' ג-ה ופ"ב ה"ג) וּבְאָבוֹת (פ"ב מ"א): (ג) כָּל אֶחָד לְפִי עֶרְכּוֹ: (ד) וּכְדֵי שֶׁלֹּא יִרְמֶה אוֹתוֹ הַיֵּצֶר, יִתְבּוֹנֵן אֵלּוּ הוּא הָיָה מִתְחַיֵּב לְזוֹן אֶת חֲבֵרוֹ וּלְהַלְבִּישׁוֹ לְפִי עֶרְכּוֹ מָה הָיָה אוֹמֵר אוֹ אֵיזֶה דָּבָר הוּא הַכָּרָחִי:

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

הִלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה סִימָן קנו

ה סַנְהֶדְרִין ס״ג (ע״ב) וְהִרְי״ף סוֹף פֶּרֶק קַמָּא דַּעֲבוֹדָה זָרָה (ו.).

מְצוּיָה, מִיתָה מְצוּיָה. וְיִזָּהֵר מִלְּשָׁבַע, אֲפִלּוּ בָּאֱמֶת, שֶׁאָלָף עֲיָרוֹת הָיוּ לְיַנַּאי הַמֶּלֶךְ וְכֻלָּם נֶחְרְבוּ בִּשְׁבִיל שֶׁהָיוּ נִשְׁבָּעִים שְׁבוּעוֹת אַף עַל פִּי שֶׁהָיוּ מְקַיְּמִים אוֹתָם. [ה]וְיִזָּהֵר מִלְּהִשְׁתַּתֵּף עִם עַכּוּ״ם, שֶׁמָּא יִתְחַיֵּב לוֹ שְׁבוּעָה וְעוֹבֵר מִשּׁוּם 'לֹא יִשָּׁמַע עַל פִּיךָ' (שמות כג יג). הַגָּה: וְיֵשׁ מְקִלִּין בַּעֲשִׂית שֻׁתָּפוּת עִם (ג) הָעַכּוּ״ם בַּזְּמַן הַזֶּה, מִשּׁוּם שֶׁאֵין הָעַכּוּ״ם בִּזְמַן הַזֶּה נִשְׁבָּעִים בַּעֲבוֹדַת אֱלִילִים, וְאַף עַל גַּב דְּמַזְכִּירִין הָעֲבוֹדָה זָרָה, מִכָּל מָקוֹם כַּוָּנָתָם לְעוֹשֶׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ אֶלָּא שֶׁמְּשַׁתְּפִים שֵׁם שָׁמַיִם וְדָבָר אַחֵר, וְלֹא מָצִינוּ שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה מִשּׁוּם 'וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל' (ויקרא יט יד) דַּהֲרֵי אֵינָם מַזְהִירִין עַל הַשִּׁתּוּף (ר״ן סוף פרק קמא דעבודה זרה (ו. ד״ה גמ׳קין) ורבינו ירוחם נתיב י״ז חלק ה' ותוספות ריש פרק קמא דבכורות (ב: ד״ה שמא)). וְלָשֵׁאת וְלָתֵת עִמָּהֶם בְּלֹא שֻׁתָּפוּת, לְכַלֵּי עָלְמָא שָׁרֵי בְּלֹא יוֹם חַגֵּיהֶם (הגהות מיימוני פרק (קמא) [ה'] מהלכות עבודה זרה (אות ג)), (וְעַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה בְּהִלְכוֹת עֲבוֹדַת אֱלִילִים סִימָן קמ״ז (ס״ג)):

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

תְּנַן הָא דְּהָאִידָּנָא שְׁהַרְגּוּלוֹ לוֹמַר בֵּיצִים עַל בֵּיצִים שֶׁל מֹשֶׁה וְיֵשׁ בְּמַלַּת בֵּיצִים הַרְגָּשָׁה יוֹתֵר לְדָבָר מְגֻנֶּה, שֶׁפִּיר דְּמֵי לוֹמַר בֵּיצִים. וְעַיֵּן שָׁם שֶׁכָּתַב בְּעִנְיַן קְרִיצַת עִתִּים לְתוֹרָה וּפֵרַשׁ רַשׁ״י (שבת לא. ד״ה קבעת) לְפִי שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהִתְעַסֵּק בְּדָרְכֵי אֶרֶץ כו', וְהַנָּאוֹן בַּעַל הַפְּלָאָה ז״ל (כתובות פתחא דאיירא אות לה) פֵּרַשׁ שֶׁקְּרִיצַת הוּא מִלְּשׁוֹן קְבָצָן פְּלָנְיָא, שֶׁאַף מִי שֶׁהוּא טָרוּד גְּדוֹל בַּעֲסָקָיו יֵשׁ לוֹ לִגְזֹל מִזֶּה עַת לִלְמֹד תּוֹרָה, וְדִבְרֵי פִּי חָכָם חֵן. וְעַיֵּן בְּהַקְדָּמַת שו״ת בֵּית אֶפְרַיִם חֹשֶׁן חַיִּים (ד״ה ויובן) מַה שֶּׁכָּתַב מִזֶּה דְּבָר נָאֶה:

בְּאֵר הֵיטֵב

(ג) **הָעַכּוּ״ם.** עַיֵּן תְּשׁוּבַת שַׁעַר אֶפְרַיִם סִימָן כ״ד מִזֶּה. וְעַיֵּן רַמְבַּ״ם שָׁם (דעות פ״ו ה״ב): מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב) שֶׁכָּתַב תּוֹכַחַת מוּסָר גָּדוֹל בְּסִימָן זֶה, [וּבְסֵפֶר אֵלִיָּה רַבָּה (סק״ב) הֵבִיא כַּמָּה עִנְיָנֵי מוּסָר בְּשֵׁם שְׁל״ה (מסכת חולין ענייני משא ומתן) וּשְׁאָרֵי סִפְרֵי מוּסָר]:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

עוֹבֵר מִשּׁוּם 'לֹא יִסִּיף לְהַכּוֹתוֹ' (דברים כה ג), **וּבְחֵרוּף עוֹבֵר מִשּׁוּם 'לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ'** (ויקרא כה יז) **וְאִם הִכְלִימוֹ בָּזֶה עוֹבֵר גַּם כֵּן מִשּׁוּם 'לֹא תְשָׂא עָלָיו חֵטְא'** (שם יט יז). כָּתַב הָרַמְבַּ״ם בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת מִצְוָה ר״ה דִּבְכְלַל מִצְוַת הוֹכָחָה הוּא שֶׁנּוֹכִיחַ קָצָתֵנוּ לְקָצָתֵנוּ כְּשֶׁיֵּחֶטָא אִישׁ מִמֶּנּוּ לְאִישׁ, וְלֹא נִטֹּר בִּלְבָבֵנוּ וְלֹא נַחְשֹׁב לוֹ עָוֹן אֲבָל נְצַטַּוֵּינוּ לְהוֹכִיחוֹ בְּמֵאֲמָר עַד שֶׁלֹּא יִשָּׂאֵר דָּבָר בְּנַפְשָׁם, וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יַדַּבֵּר לוֹ קָשׁוֹת עַד שֶׁיְּכַלְּימֶנּוּ שֶׁנֶּאֱמַר 'וְלֹא תְשָׂא עָלָיו חֵטְא' אֶלָּא יוֹכִיחֶנּוּ בְּסֵתֶר בְּנַחַת וּבְלָשׁוֹן רַכָּה, [וְעִקַּר דִּינֵי הוֹכָחָה נִבְאַר אִם יִרְצֶה ה' לְקַמָּן תר״ו ותר״ח (ס״ב)]. חַיָּב אָדָם לְהִזָּהֵר בִּיתוֹמִים וְאַלְמָנוֹת אֲפִלּוּ הֵם עֲשִׁירִים גְּדוֹלִים, וְכָל הַמַּקְנְטָן אוֹ מְכַעְסָן אוֹ הִכְאִיב לִבָּן אוֹ רָדָה בָּהֶן אוֹ אִבֵּד מָמוֹנָן עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, וְכָל שֶׁכֵּן הַמַּכֶּה אוֹתָן אוֹ הַמְקַלְלָן שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב כא) 'כָּל אַלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תְעַנּוּן'. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁעִנָּה אוֹתָן לְצָרְכּוֹ, אֲבָל כְּשֶׁעִנָּה אוֹתָן הָרַב לִלְמֹד תּוֹרָה אוֹ אֲמָנָיוּת אוֹ לְהוֹלִיכָן דֶּרֶךְ יְשָׁרָה מֻתָּר, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא יְנַהֵג בָּהֶן מִנְהַג כָּל אָדָם אֶלָּא יַעֲשֶׂה לָהֶן הַפְרֵשׁ וְינַהֵלֵם בְּנַחַת וּבְרַחֲמִים גְּדוֹלִים, אֶחָד יְתוֹם הָאָב וְאֶחָד יְתוֹם הָאֵם. וְעַד אַיְמָתַי נִקְרָאִין יְתוֹמִים לְעִנְיָן זֶה, עַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ צְרִיכִים לְאָדָם לְהִסָּמֵךְ עָלָיו וּלְאַמֵּן וּלְהִשָּׁפֵל בָּהֶן, אֶלָּא יִהְיֶה עוֹשֶׂה כָּל צָרְכָיו לְעַצְמוֹ כְּשֶׁאָר כָּל הַגְּדוֹלִים. הַמְרַגֵּל בַּחֲבֵרוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט טז) 'לֹא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ', אֵיזֶהוּ רָכִיל זֶה שֶׁטּוֹעֵן דְּבָרִים וְהוֹלֵךְ מִזֶּה לָזֶה וְאוֹמֵר כָּךְ אָמַר פְּלוֹנִי כָּךְ וְכָךְ שָׁמַעְתִּי עַל פְּלוֹנִי, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אֱמֶת הַדָּבָר זֶה מַחֲרִיב אֶת הָעוֹלָם. יֵשׁ עָוֹן גָּדוֹל מִזֶּה עַד מְאֹד וְהוּא בִּכְלַל לָאו זֶה וְהוּא לָשׁוֹן הָרָע, וְהוּא הַמַּסְפֵּר בִּגְנוּת חֲבֵרוֹ אַף שֶׁהוּא אָמַר אֱמֶת, אֲבָל הָאוֹמֵר שֶׁקֶר נִקְרָא מוֹצִיא שֵׁם רָע עַל חֲבֵרוֹ. הַמְסַפֵּר דְּבָרִים שֶׁגּוֹרְמִין אִם נִשְׁמְעוּ אִישׁ מִפִּי אִישׁ לְהַזִּיק חֲבֵרוֹ בְּגוּפוֹ אוֹ בְּמָמוֹנוֹ וַאֲפִלּוּ לְהָצֵר לוֹ אוֹ לְהַפְחִידוֹ, הֲרֵי זֶה לָשׁוֹן הָרָע, [וַאֲפִלּוּ הַזֶּה נִמְצָאוּ הַרְבֵּה הֲלָכוֹת וּמְבֹאָרִים בְּאֹרֶךְ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּדִבְרֵי הָרִאשׁוֹנִים, וְהָרוֹצֶה לַעֲמֹד עַל כָּל פְּרָטֵי הַדִּינִים יְעַיֵּן בְּסֵפֶר חָפֵץ חַיִּים כִּי שָׁם יִבְאֲרוּ כָּל הַפְּרָטִים בְּאֹרֶךְ]. שֶׁלֹּא לְהַחֲזִיק בְּמַחֲלֹקֶת שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יז ה) 'וְלֹא יִהְיֶה כְקֹרַח וְכַעֲדָתוֹ' [סְמַ״ג לֹא תַּעֲשֶׂה קנ״ז]. הַנּוֹקֵם מֵחֲבֵרוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט יח) 'לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר', כֵּיצַד אָמַר לוֹ הַשְׁאִילֵנִי קַרְדֻּמְּךָ וְלֹא רָצָה לְמַחֵר אָמַר לוֹ הַשְׁאִילֵנִי מַגָּלְךָ אָמַר לוֹ אֵינִי מַשְׁאִילְךָ כְּדֶרֶךְ שֶׁלֹּא שְׁאִלְתַּנִי זוֹ הִיא נְקִימָה, [וְכָתַב רַבֵּנוּ אֶלְיֶעְזֶר מִמֵּיץ בְּסֵפֶר יְרֵאִים שֶׁלּוֹ (סי׳ קצז, קצח) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, לָאו דַּוְקָא שְׁאֵלַת כֵּלִים דְּהָא לָאו כֵּלִים כְּתִיב בְּקָרָא, אֶלָּא אֲפִלּוּ שְׁאָר מָמוֹן דְּלָאו כֵּלִים נִינְהוּ, לְמַדְנוּ שֶׁמְּזַהָּרִים יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לְמַעַן לַעֲשׂוֹת עֲצָקָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים בְּמָמוֹן בְּשָׁבִיל שֶׁלֹּא עָשָׂה הוּא עִמּוֹ שֶׁזּוּ הִיא נְקִימָה וְכוּ', עַיֵּן שָׁם] וְאִם אָמַר לוֹ הַא לָךְ הֲרֵינִי מַשְׁאִילְךָ וְאֵינִי כְּמוֹתְךָ זוֹ הִיא נְטִירָה, אֶלָּא יִמְחַל הַדָּבָר מִלִּבּוֹ וְלֹא יְזָכְרֶנּוּ כְּלָל, עַד כָּאן לְשׁוֹן הָרַמְבַּ״ם (דעות פ״ז הלכה ד״ח). עוֹד בְּמִצְוָה ע״ג לְהִתְרַחֵק לִפְנֵי ה' מִכָּל חֵטְא שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאָדָם שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ה ז) 'וְהִתְוַדּוּ אֶת חַטָּאתָם' וְגוֹ'. בְּחֶלֶק לֹא תַּעֲשֶׂה סִימָן קצ״ה, שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת דֶּרֶךְ זוֹלֵל וְסוֹבֵא בֵּימֵי הַנַּעֲרוּת שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט כו) לֹא תֹאכְלוּ 'עַל הַדָּם' רוֹצֶה לוֹמַר לֹא תֹאכַל אֲכִילָה שֶׁהִיא מְבִיאָה לִשְׁפִּךְ דָּם וְהוּא אֲכִילַת סוֹרֵר וּמוֹרֶה שֶׁחַיָּב עָלֶיהָ מִיתָה, [וְאַף שֶׁלְּאַחַר שֶׁעָבַר יְמֵי הַנַּעֲרוּת לֹא נִתְחַיֵּב בַּתּוֹרָה מִיתָה עַל אֲכִילָה כָּזֹאת, מִכָּל מָקוֹם נוֹכַל לְרָאוֹת כַּמָּה מְגֻנֶּה וּמְכֹעָר הַדָּבָר בְּיוֹתֵר מִדְּכְתִיב (דברים כא כ) 'וְאָמְרוּ אֶל זְקֵנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה וְגוֹ' זוֹלֵל וְסֹבֵא' וְנֶאֱמַר בְּקַבָּלָה (משלי כג כ) 'אַל תְּהִי בְסֹבְאֵי יָיִן בְּזוֹלְלֵי בָשָׂר לָמוֹ', וּלְהַרְמְבַּ״ן (דברים כא יח) נִכְלַל כָּל זֶה בְּמִצְוַת עֲשֵׂה קְדֹשִׁים תִּהְיוּ, עַיֵּן שָׁם]. אַל יוֹצִיא אָדָם דָּבָר מְגֻנֶּה מִפִּיו [פְּסָחִים ג׳ (ע״א)]. מִצְוָה רצ״ט שֶׁלֹּא לְהַכְשִׁיל תָּם בַּדַּרְכּוֹ, וְהֵינוּ שֶׁלֹּא לִתֵּן לוֹ עֵצָה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט יד) 'וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל'. יְזַהֵר מְלֵיצָנוּת וַחֲנֵיפוּת, וְכֵן יִרְחַק מִשֶּׁקֶר בְּהַכְלִית הָרְחוּק [עַיֵּן שְׁבוּעוֹת ל״א (ע״א)] אַף מִפְּנֵי הַשָּׁלוֹם מֻתָּר לְשַׁנּוֹת, [וְעַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב) מַה שֶּׁכָּתַב בְּשֵׁם הַסֵּפֶר חֲסִידִים (סי׳ תכו) וְצָרִיךְ עִיּוּן בָּזֶה]. בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מֻתָּר לְשַׁנּוֹת, בְּמַשְׂכֶּנְתָּא וּבְפוּרְיָא וּבְאִשְׁפִּיזָא [חֹשֶׁן מִשְׁפָּט רס״ב (סכ״א) עַיֵּן שָׁם]. אֵיתָא בְּסוֹטָה בְּסוֹף פֶּרֶק ז׳ (מא.) בְּשָׁעָה שֶׁקָּרָא אַגְרִיפַּס הַמֶּלֶךְ 'לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי' וְגוֹ' (דברים יז טו) זָלְגוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה מִזַּרַע יִשְׂרָאֵל, אָמְרוּ לוֹ אַחֵינוּ אַתָּה, וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה נִתְחַיְּבוּ יִשְׂרָאֵל כְּלָיָה עַל שֶׁנִּתְנַפֵּחַ לְאַגְרִיפַּס, דְּאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה בְּיָדָם לְמַחוֹת מִכָּל מָקוֹם הָיָה לָהֶם לְשַׁתֵּק וְלֹא לְהַחֲזִיקוֹ בְּכָךְ. וְזֶה עֹנֶשׁ הַמַּחֲנִיף בִּדְבַר עֲבֵרָה מַחֲמַת יִרְאָתוֹ מִפָּנָיו וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ עַל יִרְאַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּמִיהוּ אִם מִתְיָרֵא שֶׁלֹּא יַהַרְגֶנּוּ, מֻתָּר לוֹ לוֹמַר יָפֶה עֲשִׂיתָ אֲפִלּוּ עֲבֵר עֲבֵרָה. אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זַ״ל (שבועות ל.) עַל הַפָּסוּק (ויקרא יט טו) 'בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ' הֱוֵי דָּן אֶת חֲבֵרְךָ לְכַף זְכוּת, עַיֵּן בְּשַׁבָּת דַּף קכ״ז (ע״ב), וְהַחוֹשֵׁד בְּכִשָּׁרִים לוֹקֶה בְּגוּפוֹ [יוֹמָא י״ט (ע״ב)]. הַשָּׁח שִׂיחַת חֹלִין עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה [פְּרוּשׁ דְּבַר גְּנַאי וְקַלּוּת רֹאשׁ] שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ו ז) 'וְדִבַּרְתָּ בָּם' וְלֹא בְּדִבָּרִים בְּטֵלִים וְלָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה, עֲשֵׂה [יוֹמָא י״ט (ע״ב)]. כָּתַב הָרַמְבַּ״ם בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת מִצְוָה ח', צִוָּנוּ לְהַדֵּמוֹת לוֹ יִתְעַלֶּה כְּפִי הַיְכֹלֶת וְהוּא 'וְהָלַכְתָּ בִּדְרָכָיו' (דברים כח ט), וּכְבָר נִכְפַּל זֶה הַצִּוּוּי וְאָמַר (שם י יב) 'לָלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו', וּבָא בְּפֵרוּשׁוֹ [סוֹטָה י״ד (ע״א, ע״ש)] מַה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִקְרָא חַנּוּן אַף אַתָּה הֱיֵה חַנּוּן מַה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִקְרָא רַחוּם אַף אַתָּה הֱיֵה רַחוּם וְכוּ', וּכְבָר נִכְפַּל זֶה הָעִנְיָן בְּלָשׁוֹן אַחֵר וְאָמַר (שם יג ה) 'אַחֲרֵי ה' תֵּלֵכוּ', וּבָא בְּפֵרוּשׁוֹ שֶׁרָצוֹנוֹ לוֹמַר הַהִדָּמוּת בְּמַעֲלוֹתָיו הַטּוֹבוֹת וְהַמִּדּוֹת הַנִּכְבָּדוֹת שֶׁיִּתְאַר בָּהֶם, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְעוֹד יֵשׁ הַרְבֵּה מִצְוֹת תְּדִירִיּוֹת עֲשִׂין וְלָאוִין הַנִּזְכָּרוֹת בְּכָל אַרְבָּעָה סִפְרֵי הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ וְיִמְצָא אוֹתָם הַמְעַיֵּן כָּל אֶחָד בִּמְקוֹמוֹ, וְעוֹד יֵשׁ הַרְבֵּה וְהַרְבֵּה שֶׁלֹּא הוּבְאוּ בְּהַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ וְנִמְצָאִים בְּסִפְרֵי מוֹנֵי הַמִּצְוֹת הָרַמְבַּ״ם וְהַסְמַ״ג וְהַחִנּוּךְ, [וּבְיוֹתֵר בְּסֵפֶר חֲרָדִים כִּי הוּא קִבֵּץ מִכָּל הָרִאשׁוֹנִים הַקּוֹדְמִים לוֹ בְּהַמִּצְוֹת הַנּוֹהֲגוֹת לְמַעֲשֶׂה בִּזְמַן הַזֶּה], וְנָכוֹן מְאֹד שֶׁיִּלְמַד אוֹתָם כָּל אָדָם וְיִהְיֶה בְּקִי בָּהֶן וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה בִּיכָלְתּוֹ לְקַיְּמָן, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַז״ל (מנחות מג:) עַל הַפָּסוּק (במדבר טו לט) 'וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם' זְכִירָה מְבִיאָה לִידֵי עֲשִׂיָּה, דְּאִם לֹא יֵדַע אִם הִיא מִצְוָה כְּלָל מַה יִּזְכֹּר לְקַיְּמָן:

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah